

SUMAR

Preambul	7
Cuvânt înainte	9
Ferdinand I – note biografice	19
Ferdinand I în memoria istoriei	71
Cuvântări, alocuțiuni, ordine de zi și scrisori	133
Genealogia familiei Hohenzollern	257
Bibliografie selectivă	265
Ferdinand I – Cuvânt pentru întregirea neamului românesc (prezentare în limbile franceză, engleză, germană).....	269

FERDINAND I – NOTE BIOGRAFICE

Descendent al unei vechi familii princiare germane, înrudită cu aproape toate familiile domnitoare din Europa, Ferdinand-Victor-Albert Meinrad Hohenzollern s-a născut la 24 august 1865 în castelul Sigmaringen, situat aproape de izvoarele Dunării. Mama sa, dona Antonia de Bragança, sora regelui Portugaliei, făcea parte din casa Sachsen-Koburg Bragança, iar tatăl său, prințul Leopold de Hohenzollern, militar de carieră, era fratele mai mare al regelui Carol I.

Despre Antonia de Bragança se spune că era o femeie foarte cultă, pasionată de pictură, broderie, științele naturii; o catolică ferventă care avea în camera sa numeroase lucrări de artă și cărți vechi, printre care multe cu teme de botanică. Este cert faptul că ea a avut o influență deosebită asupra celui care avea să ajungă regele Ferdinand I al României. Peste ani de zile, referindu-se la soacra sa, regina Maria menționa:

„Principesa Antonia era o aquarelistă de frunte, de un talent ce depășea cu mult pe cel al unui amator.

Artistă în toată puterea cuvântului, ea iubea frumosul în toate manifestările lui, dar religiozitatea sa exagerată o împiedica de a avea vederi largi și o făcea să judece lucrurile din punct de vedere religios.

Niciodată ea nu s-a resemnat de faptul că fiul său va domni într-o țară îndepărtată; căsătoria lui cu o protestantă și consimțământul lui de a avea copii ortodocși fu pentru ea o adâncă mâhnire; pentru a-i face iertat acest păcat al copilului preferat (Ferdinand mai avea doi frați, pe Wilhelm și pe Carol – n.n.), ea zilnic se ruga din ce în ce mai mult la Cel de Sus.

Când ei se revedeau, după luni sau ani de despărțire, de îndată ce prima emoție a întâlnirii trecea, se lăsau prinși de vechile lor obiceiuri de altădată, observând ore întregi vreo curiozitate botanică sau discutând ultimele cercetări asupra orhideelor.”

Cei dintâi ani de viață, Ferdinand i-a petrecut în atmosfera severă și militaristă impusă familiei de bătrânul Carol Anton de Hohenzollern, un principe german care își conducea familia cu o mână de fier în vechiul castel de la Sigmaringen. Alături de frații săi Wilhelm și Carol, a urmat în particular primii ani de școală cu profesorul Gröbels, ajuns ulterior director de muzeu, iar cursurile gimnaziale și liceale le-a urmat, alături de alți copii din case princiere sau de origine mai modestă, la liceul public din orașul Düsseldorf, renumit centru de cultură și artă încă din acea vreme. În timpul acestor ani de școală, Ferdinand s-a remarcat prin rezultatele foarte bune obținute la franceză, latină, istorie, geografie, matematică și religie, domenii asupra cărora și ulterior s-a aplecat cu multă atenție.

Referitor la anii de școală ai viitorului rege al României, profesorul Vasile Păun de la liceul „Gheorghe Lazăr” din București, care a avut sarcina să-l învețe limba română și a stat mai multă vreme în preajma tânărului prinț, remarcă: „Ferdinand (era – n.n.) nu înconjurat de dascăli aduși acasă ca doctorii la patul unui slăbănog, ci trimis la gimnaziul public ca și împăratul de acum al Germaniei, ca și regele nostru (Carol I – n.n.); nu în trăsură, ci, fie vremea cât de rea, pe jos, îmbrăcat simplu, iarna fără mănuși și vara fără umbrelă de soare; supus acasă la disciplina militară, sculat la șase dimineața și băgat într-o baie rece, la aceeași temperatură în tot timpul; hrănit, negreșit mai bine ca un spartan, dar destul de frugal, dus la biserici în toate duminicile, căci

religia în familia suveranului nostru și-a avut altarul pururea alături cu al patriotismului; ținut departe de toate petrecerile care i-ar fi umplut mintea numai cu doruri sterpe, obișnuit a dispune numai de sume foarte neînsemnate de bani dați lunar, cheltuiți cu rost pe lucruri trebuincioase și justificați până la cel din urmă pfening; priveghiat apoi de ochii neîndurați a doi pedagogi, unul civil și celălalt militar, departe, departe de sânul familiei, pe care nu-i era dat s-o vadă decât la Sigmaringen de trei ori pe an: la Crăciun, la Paște și în vacanțele de vară, deprins în sfârșit a auzi repetându-se des cuvintele de aur ale moșului său, A.S.R. Principele Carol Anton: «Nu-i destul că v-ați născut principii, trebuie să munciți ca să dovediți că meritați titlul vostru»”.

După absolvirea, în anul 1885, a celor cinci ani de studii și obținerea bacalaureatului, Ferdinand, ca toți principii germani, a intrat ca ofițer în garda prusacă și elev la Școala Militară din Kassel. De la 24 octombrie 1885 îl găsim înscris în controalele Regimentului I de Infanterie de Gardă din Postdam, unitate din care făcuseră parte atât tatăl, cât și bunicul său. Primul lui comandant, pe vremea când făcea parte din Compania a 3-a a acestui regiment, a fost căpitanul Freiherr von Lyncker care, mai târziu, a ajuns șeful de cabinet al împăratului Wilhelm al II-lea.

În timpul serviciului la Regimentul I de Infanterie de Gardă, Ferdinand s-a remarcat ca un militar desăvârșit și ca un bun sportiv. Dorind să-și perfecționeze cunoștințele în domeniul științelor și culturii, după doi ani de activitate militară, tânărul prinț a urmat cursurile universităților din Tübingen și Leipzig, orientându-se mai ales în domeniile: economie politică, științe financiare, botanică, drept roman și având ca profesori mari personalități ale vremii: Schonberg la economie politică, von Martitz la drept administrativ, Kugler la istoria cruciadelor, Romelin la statistică, Wach la drept penal, Freidberg la drept canonic și Wunat la filosofie.

Atât în casa părintească, precum și în liceu, școala militară sau universitate, tânărul Ferdinand a avut condițiile propice pentru a se dezvolta ca o fire profund religioasă, preocupat de științele clasice,

dar și de botanică, manifestând în același timp o sensibilitate îndeosebi egalată doar de modestia sa, dar și un spirit de ordine și meticulozitate deosebit, elemente care i-au permis să ajungă un adevărat erudit, calitate cunoscută doar de un cerc restrâns de persoane foarte apropiate de el.

Constantin Kirițescu, referindu-se la amintirile unuia dintre intimii lui Ferdinand, spune: „A trebuit să viziteze săpăturile de la Histria, unde să se lase ispitit să traducă o inscripție grecească, ca să se afle că știe elina. A trebuit întâmplarea unei conversații intime la Paris, între rege și abatele Mugnier, ca să mărturisească faptul că știe limba ebraică; desigur, s-ar fi ferit s-o spuie dacă am fi fost mai mult decât doi ca să auzim. Și tot din întâmplare am aflat de la el, într-o zi, că citea pe Tolstoi și Dostoievski în originalul rusesc. Uneori, înaintea câte unui rar străin, care îi câștigase încrederea, se da pe față:

– Știți despre ce m-a întreținut regele în decursul audienței mele de adio? îmi spuse cu admirație d-l de Billy, ministrul Franței, părăsind Bucureștii ca să meargă la noul său post, la Tokio. Despre meritele poeziei lirice japoneze în comparație cu poezia lirică chineză.

Și a trebuit ca, în timpul unei excursii în Dobrogea, să întâlnească pe un botanist care ierboriza, pentru ca să fie auzit lansându-se într-o pasionantă enumerație de nume latinești care făcu pe ignoranții din suita sa să râdă.”

Profund atras de știința botanicii, Ferdinand a creat la Sigmaringen un Carpateum – grădină botanică având plante provenite din munții noștri, și, la Pelișor, un Alpineum, în care era reprezentată aproape toată flora munților Bucegi. Numai un grup foarte restrâns de specialiști cunoștea faptul că Ferdinand a fost primul care a semnalat prezența lui *Iris pseudocyperus* și *Iris graminea* în Dobrogea, precum și a lui *Polygala chmaebuxus* în munții Bucegi.

Aceste informații sunt confirmate și de relatarea doctorului C. Angelescu ce menționa în însemnările sale: „M-au impresionat de multe ori vastele sale cunoștințe în domeniul chimiei și al științelor naturale, mai ales în botanică. Îmi revin deseori în minte

toate discuțiunile ce am avut cu el înainte de război, atunci când lucram la organizarea și aprovizionarea serviciului sanitar al armatei.

Regele Ferdinand cunoștea proprietățile tuturor substanțelor chimice, el cunoștea toate plantele. Pun în legătură aceste amintiri personale cu cele ce am aflat de la cunoscuți, care îl însoțeau deseori la vânătoare și care se mirau de faptul că regele cunoștea numele tuturor plantelor din diferite regiuni ale țării noastre, atât numele latin, cât și pe cel în limba română.”

Se spune despre Ferdinand că era un pasionat vânător, dar se pare că vânătoarea era pentru el mai mult un pretext de a se afla în mijlocul naturii pentru a studia cât mai bine flora, fauna și frumusețile plaiurilor noastre și, nu în ultimul rând, un excelent prilej de a cunoaște cât mai mulți oameni, mai ales din rândul claselor sociale cele mai oropsite.

O altă dovadă a pregătirii complexe a regelui Ferdinand o constituie următoarea discuție relatată de Onisifor Ghibu: „În a doua audiență, mi-am permis să prezint regelui o importantă latură a politicii religioase a statului nostru. Am rămas foarte surprins, nu numai de orientarea perfectă a lui într-o materie, în care la noi domnește o uimitoare lipsă de cunoștințe la conducătorii temporali ai statului, ci și în orientarea lui în chestiuni teologice de pură specialitate.

Regele cunoștea atât de amănunțit istoria dogmelor și era așa de bine introdus în deosebirile dintre diferitele confesiuni creștine, încât ar fi putut aduce în perplexitate și pe cel mai bun profesor de dogmatică.

Observând mirarea mea în fața uimitoarei facilități cu care rezolva și cele mai complicate chestiuni teologice de care venise vorba, regele îmi zise:

– Te miri că eu cunosc atât de amănunțit aceste lucruri? Așa s-a întâmplat adeseori să văd o astfel de mirare și pe fețele vlădicilor voștri... Ei bine, când studiam în liceu, pe vremea mea la noi se învăța religia cu o seriozitate desăvârșită. Ea era cel dintâi obiect de învățământ. Și așa trebuia să fie, căci religia este menită să dea principiile conducătoare în viața spirituală și în întreaga viață omenească. Dacă astăzi lumea este atât de decăzută moralicește, cauza este că ea nu mai are o religie solidă.”

Întrucât unicul copil al prințului Carol și al Elisabetei, domnița Maria, a încetat din viață la o vârstă fragedă, în anul 1873, imediat după terminarea Războiului de independență dintre anii 1877-1878, a început să se pună tot mai tranșant în discuție problema ordonării succesiunii la tronul României. Încă de la 11 octombrie 1880, prințul Carol a solicitat tatălui său, principele Carol Anton de Hohenzollern, o declarație formală, semnată de toți membrii familiei Hohenzollern, conținând acceptul lor la o eventuală succesiune la tronul țării noastre în conformitate cu prevederile articolelor 82, 83 și 84 din Constituția României.

După cum este bine cunoscut, la 14 martie, Corpurile Legiuitoare au votat legea referitoare la proclamarea regatului României. Festivitățile propriu-zise au avut loc în ziua de 11 mai 1881, când se împlineau 15 ani de când Carol I depusese jurământul în calitate de conducător al țării. Cu acest prilej, Ferdinand l-a însoțit pe tatăl său, prințul Leopold de Hohenzollern, ajungând pentru prima oară în România, ca să participe la serbările dedicate încoronării unchiului său. Acestea au constituit un nou prilej de a se discuta mai amănunțit problema succesiunii la tronul României.

Conform prevederilor constituționale: „În lipsă de coborâtori în linie bărbătească a Majestății Sale Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen, succesiunea Tronului se va cuveni celui mai în vârstă dintre frații Săi, sau coborâtorilor acestuia”. Încă de la 12 noiembrie 1880, între Carol și fratele Său Leopold se încheiase o înțelegere în această privință. Printr-o scrisoare foarte frumoasă, Leopold declară că renunță la acest drept în ceea ce privește persoana sa, dar că: „.... – dacă voia lui Dumnezeu ar fi ca unul din fiii mei să fie chemat pe tronul român pentru a fi vrednic urmaș al Alteței Voastre Regale, cea mai înaltă a mea dorință, care cuprinde în ea pe toate celelalte, ar fi ca el să știe a-și câștiga în inima românilor un loc tot așa de mare ca acela pe care i l-aș păstra în inima mea de părinte”. Întrucât și Wilhelm, fiul său mai mare, a renunțat la dreptul de succesiune, i-a revenit lui Ferdinand cinstea de a asigura continuitatea dinastiei de Hohenzollern instalate pe tronul României.

Drept urmare, începând din anul 1883, profesorul Vasile D. Păun a fost numit atașat pe lângă Ferdinand, la Düsseldorf, pentru a supraveghea pregătirea viitorului moștenitor al tronului și a-i da tot sprijinul necesar la învățarea limbii române.

Conform regulilor de protocol stabilite între casele princiare, la 1 noiembrie 1886, fratele lui Carol I, prințul Leopold de Hohenzollern a fost numit comandant de onoare al Regimentului 3 Infanterie, iar fiul său, Ferdinand, a fost înscris ca sublocotenent în controalele aceluiși regiment. Cu acest prilej, regele Carol a rostit o alocuțiune în care spunea: „Pentru el (Ferdinand – n.n.) este o cinste, de care sunt convins că va fi întotdeauna vrednic. Pentru noi este o bucurie și siguranță în viitor, ceea ce țara întregă va simți, fiindcă el, ca membru al neamului meu, poate fi chemat într-o zi să păstreze opera mea, să urmeze tradițiile mele”.

Odată încheiate aceste ceremonii, prințul Ferdinand s-a reîntors în Germania pentru terminarea studiilor. La 14 martie 1889 a fost numit membru de drept în Senatul României, conform prevederilor constituționale, iar la 18 martie a fost dat publicității decretul prin care era numit „moștenitor prezumtiv al Coroanei”, având titlul de „Alteță Regală, principe al României”.

În scrisoarea de mulțumire, adresată cu acest prilej președintelui Senatului, principele Ferdinand spunea: „Fiți bine convins, Domnule Președinte, că toate actele mele vor fi însuflețite de cea mai adâncă iubire către Patrie, pe care mă voi sili a o servi din toate puterile mele, luând drept călăuză pilda marilor săi Domni din trecut, inspirându-mă de la frumoasele amintiri ce au lăsat și având neîncetat sub ochi nobilele exemple ale regelui Carol I și ale reginei Elisabeta; astfel, sper a corespunde încrederii și așteptărilor poporului român”.

La 30 aprilie 1889, au fost publicate în „Monitorul Oficial” actele care confirmau renunțarea la dreptul de succesiune din partea prințului Leopold de Hohenzollern și a fiului său mai mare, prințul Wilhelm. În aceeași zi, prințul Ferdinand sosea în țară fiind întâmpinat, la Vârciorova, de către generalul Paul

Anghelescu și maiorul Perticari, iar onorurile militare au fost prezentate de ostașii Regimentului 17 Dorobanți. A doua zi, moștenitorul prezumtiv sosea la București, unde a fost întâmpinat de regele Carol I, regina Elisabeta, Lascăr Catargiu, președintele Consiliului de Miniștri, membrii guvernului și numeroase oficialități politice, militare și culturale din țară. În fața Palatului Regal a fost organizată o defilare a trupelor din garnizoana București, la ceremonie participând și o mare parte din populația orașului.

Odată ajuns moștenitor oficial al tronului României, viața lui Ferdinand s-a schimbat radical. Plecat din micul oraș de la izvoarele Dunării, unde avea mulți prieteni de o vârstă cu el și ducea o viață fără responsabilități deosebite, prințul Ferdinand s-a găsit dintr-odată într-o țară mult diferită de a sa, atât ca temperament, cât și ca spiritualitate, țară unde a fost nevoit să se supună unor reguli foarte severe de viață impuse de unchiul său, regele Carol I, care avea un simț deosebit al datoriei și respectării cu strictețe a programului stabilit. Un singur exemplu în această privință credem că este concludent: făcând parte din efectivul Regimentului 3 Linie (Infanterie), prințul Ferdinand era obligat zilnic să se prezinte la ora 7 dimineața la unitate și să execute același program ca oricare ofițer de același grad cu el din unitatea respectivă.

După cum am mai precizat, pentru a se familiariza cât de cât cu problemele politice ale statului român, Ferdinand fusese numit membru de drept în Senatul României, înalt for legislativ unde, la 9 mai 1889, rostește prima sa cuvântare:

„Domnule Președinte,
Domnilor Senatori și colegi,

Adânc mișcat de cuvintele măgulitoare ale onoratului Președinte și de călduroasa domniilor voastre primire, sunt fericit că vin astăzi ca să iau loc în această înaltă adunare, cum prevede articolul 76 din Constituți.

Înțeleg pe deplin însemnătatea acestei dispozițiuni a legii noastre fundamentale. Regimul monarhic reprezentativ, negreșit cea mai bună formă de guvernământ, căci ea dă poporului toate garanțiile, cere

totuși de la suveranul care voiește să-l aplice cu sinceritate o mare încercare și o cunoștință desăvârșită a întocmirilor și oamenilor țării. Acesta este cuvântul pentru care Constituțiunea noastră, proclamând pe moștenitorul Coroanei senator de drept, la vârsta de 18 ani, a voit ca viitorul Suveran să se deprindă din vreme cu mânuirea treburilor statului spre a nu lucra și grăi decât după interesele naționale și simțămintele românești.

Voi urmări, dar, cu cea mai vie luare aminte lucrările domniilor voastre și voi căuta să studiez în toate amănuntele sale mecanismul politic al scumpei noastre țări, unindu-mă din suflet cu frumoasa menire dată Senatului de douăzeci și trei de ani încoace.

Primirea pe care Capitala și poporul român mi-au făcut-o la sosirea mea îmi este o dovadă că națiunea, mulțumită de rezultatele pe care monarhia constituțională ereditară le-a dat României până acum, voiește menținerea și întărirea acestui regim pe viitor.

Prin urmare, este de datoria mea de a lucra fără preget spre acest sfârșit și făgăduiesc că, îmbrățișând cu căldură așezămintele pe care țara și le-a dat în deplină libertate, voi încuviința și voi sprijini numai ce este potrivit pe deplin cu simțămintele poporului.

Voi contopi astfel existența țării cu a mea; în mine veți găsi un coleg mândru de a conlucra la tot ce va da tărie și strălucire patriei noastre neatârdate.

Aceasta a fost pururea și dorința Regelui nostru, iubitului meu unchi, pe ale cărui glorioase urme voi căuta din răspuțeri să pășesc.

Încă o dată, domnule Președinte, domnilor Senatori și colegi, vă mulțumesc pentru iubirea pe care mi-ați arătat-o, din ziua înscrierii mele printre d-voastră ca Moștenitor prezumtiv al Coroanei, și rog Pronia Cerească, care a ocrotit România în toate împrejurările, să mă asculte și să mă susțină așa încât să pot răspunde pe deplin așteptărilor regelui și ale iubitului Său popor.

Să trăiască România!”

În activitatea politică, timp de douăzeci și cinci de ani, până când s-a urcat pe tronul României, prințul